

НОВИОТ МЕНАЏМЕНТ ПЛАН НА НП „МАВРОВО“ КАКО КЛУЧЕН ИНСТРУМЕНТ ЗА ИНТЕГРАЛНА ЗАШТИТА НА ПРИРОДАТА

Македонка СТОЈАНОВСКА, Наташа ЛОЗАНОВСКА¹⁾

АПСТРАКТ

Овој труд ја анализира моменталната состојба која се однесува на управувањето со националниот парк „Маврово“ во Р. Македонија, и истовремено ни дава насоки за неговото стопанисување во иднина според интегралниот менаџмент план, односно согласно со Европските регулативи.

Досегашниот начин на стопанисување со паркот е според Плановите за одгледување и заштита на шуми со посебна намена. Иако паркот располага со разновидни природни ресурси, неговото стопанисување е сведено само на стопанисување со шумите, односно на еколошките, културните и социјалните елементи не им е посветено доволно внимание.

Според Законот за природа во Р. Македонија, кој е хармонизиран со регулативите на Европската Унија, националните паркови се обврзани да изготват интегрални менаџмент планови. Во таа насока, процесот на изготвување на интегрален менаџмент план за НП „Маврово“, е веќе започнат, и како што новиот закон обврзува, потребно е кон тоа да се има силен партиципативен пристап. Главна цел на менаџмент планот е одржливо стопанисување со природните ресурси, како и подобрување на условите за живот на населението во рамките на Националниот Парк Маврово.

Апликацијата на интегралниот менаџмент план, исто така ќе обезбеди подобра заштита на таа област, затоа што локалното население е инволвирано директно во процесот. Тие ќе бидат обучени за значењето на шумите и на биодиверзитетот, културното наследство и на другите компоненти во таа област.

Во овој момент треба да се потенцира дека интегралниот менаџмент план е неопходен, поради балансиран економски развој во таа област но и потребата за заштита на неговите уникатни природни ресурси.

Клучни зборови: интегрален менаџмент, заштита на природата, партиципација, бидиверзитет, културно богатство.

1. ВОВЕД

На управувањето со заштитените области во последните декади на минатиот и почетокот на овој век, им се посветува големо значење, во согласност со новите пристапи, односно регулативи. Тие предвидуваат традиционалниот начин на стопанисување со истите да се замени со интегрално и одржливо стопанисување. Тоа значи целите на стопанисување (управување) да се насочат кон заштита и конзервација на природата, а економските придобивки да се фокусираат кон еко-туризмот и рекреацијата, како и кон недрвните шумски продукти. Приходите кои доаѓаат од заштитените области, но и поврзаноста на луѓето од таа област, често стануваат неоспорна компонента на локалната заедница. Како и да е, културните и економските ефекти од заштитените области, но и нивното менаџирање, можат диспропорционално да влијаат врз локалната заедница.

¹⁾ Доц. д-р. Македонка Стојановска, Шумарски Факултет, Република Македонија, е-маил: makedonka@sf.ukim.edu.mk
Инж. Наташа Лозановска, последипломски студии, Шумарски Факултет, Република Македонија, е-маил: lozanovskanatasa@yahoo.com

Изведувачето на консултациите и добивачето на поддршката од локалните конституенци ќе биде основата на успехот за било кој напор во планирањето на управувањето со заштитените области. Целта на зачувувањето на природните области е често под влијание на желбата за охрабрување на рекреационите користи, поодделно со нагласок на владините цели за економски развој и улогата на еко-туризмот во тие програми. Двете цели на заштитата и употребата се постојано во конфликт, со недоразбирање за тоа кој треба да го добие приматот. Заштитените области претставуваа легитимен и важен извор на приход и стабилност, но зголемениот број на нови заштитени области а со тоа зголемување и на нивните капацитети, носи кон генерирање на приходи, и кон економска зависност, која за возврат го зголемува притисокот за максимизирање на повратните финансиски средства. Токму заради тој притисок, менаџерите на заштитените области сеуште мора да се однесуваат како чувари на вредностите заради кои таа област на прво место и била прогласена за заштитена, но не треба да се занемарат и биофизичките и социјалните влијанија со зголемениот туризам. Овие се некои од начините на контроверзниот контекст во кој менаџерите на заштитените области растечки но неизбежно, го спроведуваат и имплементираат планираниот процес. Токму преку планирањето менаџерите обезбедуваат не само техничка експертиза, туку и се во интеракција и колаборација со погодената јавност, се со цел да обезбедат поддршка и имплементација на акциите за заштита на вредноста на природните ресурси во таа заштитена област.

2. СЕГАШНА СОСТОЈБА НА НП МАВРОВО

2.1.Профил на паркот

Националниот Парк „Маврово“ е основан со закон во Р. Македонија во 1949 година. Во него биле вклучени и именувани како заштитени области местата околу територијата на Маврово и неговите шумски области. Според овој закон НП „Маврово“ бил основан токму заради неговите природни убавини, историско и научно значење на шумите и шумските пејзажи околу Маврово.

Националниот Парк "Маврово" е лоциран на планините: Шар Планина, Кораб и Бистра. Националниот Парк „Маврово“ е лоциран во групата на планините на Шар Планина и е дел од планинскиот масив Шар-Планина. Според последното разграничување завзема делови од Шар, целиот масив на Кораб, планината Дешат и Бистра. Неговата географска локација е помеѓу 41° 30" и 41° 52" северна географска широчина и помеѓу 20° 30" и 20° 45" источно од Гринич. Националниот Парк „Маврово“ е лоциран помеѓу двете паралели кои ја обележуваат таа област на субтропска клима во Македонија, во нејзината изменето медитеранска клима во јужниот дел на Повардарието. Примарниот мотив за основање на овој парк било основањето на вештачкото езеро Маврово и на неговиот хидро енергетски систем. Природните убавини на оваа област ги оствариле токму тие идеи.

Националниот парк Маврово се наоѓа на шарпланинските групи на планини на шарско-пинскиот систем. Планините од оваа група сочинуваат природна ортографска област составена од различни ортографски целини. Оваа област се граничи со Косово и Метохија на север, Полошката и Кичевската котлина од исток, Преспанската и Охридската од југ и долината на Црн Дрим од запад. Националниот парк Маврово припаѓа во шарско-пинскиот планински систем што му дава полна оригиналност во самата концепција. Во шарската група спаѓаат неколку најубави планини во Македонија и најубави планински пасишта на целиот Балкан. Со Мавровското Езеро е решен еден многу компликуван хидротехнички проблем. Променет е текот од Јадранското во сливот на Егејското Море каде што се изградени хидро-електрични централи. Најниската точка на сегашната територија на паркот се наоѓа на влевот на Мала Река во Радика и изнесува 600м апсолутна висина а највисоката е на врвот на Кораб 2764м. Висинската амплитуда помеѓу најниската и

највисоката точка изнесува 2164м. На денешната територија на паркот има 52 врвови со висина од преку 2000 м обележани на картата.

2.2. Шумски фонд

Според податоците од последниот попис на шумите во нашата Република, вкупната површина на националниот парк Маврово изнесува 73.088 хектари, од која површина 30.919,24 хектари припаѓа на шумска површина и е поделена на следниве шумско просторни единици ``Маврово``, ``Бистра I``, ``Бистра II``, ``Дешат``, ``Кораб``, ``Горна Радика``.

Од вкупната површина под шуми од 30919,24ха на шуми и шумски култури отпаѓаат 27269,08ха или 88.2% а на шумско земјиште 3650,16 или 11,8%. Од шуми и шумско земјиште на високостеблени отпаѓаат 10067,06 ха или 36,9% а на нискостеблени 17120,05 ха или 62,8%, додека пак на шумски култури 82,47 ха или 0,3%. Најголема површина зафаќа Ш.С.Е. Дешат со 6175,91ха или 20% од вкупната површина.

Дрвната маса на Н.П. Маврово изнесува 4153789 м³. Од таа дрвна маса на високо- стеблени отпаѓаат 2555987 м³ или 61,5%, а на нискостеблени 1597802 м³ или 38,5%. Најголема дрвна маса има Ш.С.Е. Маврово со 1247247 м³ или 30% од вкупната дрвна маса на Н.П. Маврово. Годишниот прираст на Националниот парк Маврово изнесува 70638 м³ или 54,1%, на ниско стеблени 59812 м³ или 45,8% а на шумски култури 157 м или 0,1%.

2.3. Останати ресурси со кои располага паркот

Маврово на неговата територија има сопствен сафари парк за ***Cervus elaphus***. Доколку НП Маврово ги исполни сите негови обврски, постојат оптимални услови за продолжување на одржливото користење, менаџирање и одгледување на **плантажите** во Маврово. Токму заради нивната добра состојба, но и заради оптимализацијата на целосниот раст и развој на шумите и на остатокот од живата флора и фауна, тие предлагаат соодветни одржливи заштитни мерки, но исто така постоење и на други мерки.

Во рамките на паркот постојат неколку зони и тие претставуваат специјални препознатливи единки, и во нив тие успеваат да ги контролираат активностите во различни делови од паркот. Но, според новиот Закон за заштита на природа предвидена е нова поделба на паркот во четири области, и тоа:

- Строго заштитена област
- Зона на активен менаџмент
- Зона на одржлив менаџмент
- Заштитен појас или бафер зона.

Според новиот закон за заштита на природа НП Маврово управувањето, како што е погоре споменато, треба да биде интегрално, што значи управување со сите ресурси на територијата на паркот како Мавровското Езеро, реката Радика. Според договорот за концесија тие се приморани секоја година да го зголемуваат бројот на езерската фауна со ***Salmo farioides Kar*** и со ***Salmo montenegritis*** се со цел заштита и конзервација на тие видови, но и заштита на биодиверзитетот на водите во НП „Маврово“. Заштита на копнената фауна завзема голем дел во планот за заштита. Паркот има направено едногодишна програма за нивна заштита. Тие предвидуваат мерки за заштита на здравјето со помош на локалниот ветеринарен центар.

Физичката заштита на паркот е предвидена со планот за заштита од големи закани и деструкции на флората и фауната во паркот, тие имаат голема помош и координација од локалната полиција. Потребно е да го имплементираат и спороведат

планот за заштита од пожари. Заштитата на паркот е во голема опасност од оние кои рибарат и ловат без дозвола, исто така и од нелегалните сечачи.

2.4. Едукација на вработените

Едукацијата на вработените за подобар менаџмент во паркот ќе биде приоритет. Вработените во паркот ќе бидат едуцирани за заштита од шумските пожари (прва помош после повреда, заштита на пожарникарите и сл.). Според Законот за Заштита на природа тие се приморани да основаат агенција за обезбедување или да ја реконструираат веќе постоечката. Најмените обезбедувачи потребно е да бидат обучени соодветно за нивната задача. Потребно е да имплементираат соодветно образование за да останатите вработени во администрацијата за работа со информатички средства и за соодветна регистрација на шумите, како и за употреба на англиски јазик. Ако се знае фактот дека дигиталната употреба на ГИС станува неопходна за соодветна презентација, анализа и собирање на податоци, НП „Маврово“ планираат да едуцираат двајца вработени за негова употреба. Овие активности се планирани да бидат комплетирани во рамките на овој проект, за заштита на природата, економскиот развој и промоција на еко-одржливиот туризам во НП „Маврово“ долж течението на реката Радика.

Вработените во обезбедувањето треба да добијат соодветна обука за јавните должности кон туристите како што се на пример, објаснување на фактите за паркот на посетителите (за формирањето, границите на паркот, постоечката флора и фауна).

2.5. Зошто е потребна ревизија на досегашниот план за управување?

Ревизијата на планот за управување со паркот е неопходна со цел да се адаптира ориентацијата на менаџментот на паркот кон новата реалност и предизвиците кои таа ги носи. Но, најповеќе заради законските облигации, односно промените во законот за Заштита на Природата преку кој националните паркови и заштитените подрачја се обврзани да воведат нов план за управување според Европските регулативи. Проблемите кои се однесуваат на еколошкиот интегритет, искуството со посетители, дијалогот помеѓу локалните заедници, партнерството помеѓу регионалните играчи, и финализација со презентирањето на наследството ќе добијат соодветно место во новиот менаџмент план или планот за управување. Најголемиот предизвик при изработката на овој план е да се зачува еколошкиот интегритет, од една страна, а на посетителите да им се обезбеди квалитетно искуство и доживување, од друга. За постигање на таа цел неопходно потребна е едукација на вработените во паркот, за полесно постигање на поставените цели во планот, но истовремено и едукација на локалното население кое живее во рамките на националниот парк.

2.6. Осврт кон „големите“ теми

Новиот начин на управување со националниот парк треба да се фокусира кон следните значајни компоненти:

- Зачувување и конзервација на еколошкиот интегритет на екосистемот на паркот и на неговите културни ресурси;
- Зачувување на биодиверзитетот;
- Прикажување на пределот како дел од природата и негово валоризирање за туристички цели;
- Презентирање на културното и природно богатство;
- Обезбедување на сигурно и високо квалитетно искуство на посетителите, туристите;
- Понуда на активности соодветни за национален парк;

- Понуда на интересни и стимулативни едукативни активности;
- Вклучување на локалните заедници, организации и посетители во зачувување на еколошкиот интегритет на паркот но и во заштитата на неговите културни ресурси и презентирањето на наследството;
- Придонес за поуспешен регионален туризам.

2.7. Нови насоки на движење на Паркот

Оперативниот план во рамките на проектот насловен како "Заштита на животната средина, економски развој и промоција на одржлив еко-туризам во Националниот Парк Маврово" одобрен од Главната Дирекција на Соработка за Развој на Министерството за Надворешни Работи на Р. Италија, а во согласност со законот 47/89 претставува основен работен инструмент со цел да се отпочне со реализација на новите активности во рамките на кои е и изработката на новиот план за управување со паркот.

Главна цел на проектот е подобрување на условите за живот на населението во рамките на Националниот Парк Маврово преку Стратегија на партиципативно управување со природните ресурси и заштита на животната средина усмерена кон одржливо управување на природните и амбиентални вредности од областа и промоција на иницијативи на локален развој.

Посебните цели за допринос во креирањето на услови за валоризација и оптимализација на природните ресурси на Националниот Парк Маврово и паралелен допринос во економскиот развој на локалните заедници, се:

- а) Поддршка на процесите на планирање и децентрализација кои се во тек;
- б) Промоција на активности на еко-туризам;
- в) Едукација на тема животна средина
- д) Валоризација и партиципативно управување со природните ресурси;
- е) Интегрирано управување со отпад.

Стратегијата на проектот е претставена со директно и синергично вклучување на бројните актери и корисници на придобивките (Установата Парк Маврово, Општина Маврово Ростуше, локалните граѓански здруженија - со посебен осврт на млади и жени) и се стреми кон соочување со гореспоменатите проблеми. Проектот предвидува промоција на активности на еко-туризам, изработка на нов менаџмент план со Национален Парк Маврово, активности на едукација на тема животна средина за жителите и зајакнување на капацитетите за персоналот на Паркот, реконструкција и изградба на инфраструктури за туристички цели, валоризација и партиципативно управување со природните ресурси, поддршка на приватни иницијативи и интегрирано управување со отпад. Главни корисници на придобивките се Националниот Парк Маврово, Општината Маврово Ростуше и населението кое живее на територијата на паркот.

Целите на проектот ќе бидат реализирани со помош на Стратегија составена до 6 проектни фази:

Одредени се шест фази и тоа:

- 1) Стартување и координирање;
- 2) Изработка на Менаџмент план;
- 3) Зголемување на приливот на туристи и развој на инструменти за промоција;
- 4) Едукација на тема животна средина;
- 5) Локален економски развој преку пристап до микрокредити;
- 6) Вовед во техники на управување со отпад преку пилот проект.

Со цел да се обезбеди вистинска синергија помеѓу бројните вклучени субјекти и да се зголеми ефикасноста на секоја поединечна фаза на проектот

предвиден е единствен систем на координација и управување со активностите (активност-Координација) и директно одговорен субјект е Укодеп, италијанска невладина организација.

2.8. Подготвителни активности на НП Маврово

НП Маврово има цел сет на приоритети за идното работење. Во таа насока формиран е тим за подготовка на план, и паралелна подготовка на проценката на вредноста на паркот која е веќе започната, на пр. подготовка на менаџмент план. Според Законот за заштита на природата, потребно е да се подготви Студија за субјектот: Останати алтернативни извори на финансирање на заштитени подрачја во Националниот Парк „Маврово“. Маврово според Законот планира да најми независни советувачки консултанти од областа на заштита на природата, за координација и имплементација на проектите за биодиверзитетот, развој, донации и грантови и сл.

2.9. Заштита на ретки и загрозени видови, и зачувување на хабитатите и на културните и историските наследства

Според законот за Заштита на природа член 103 НП „Маврово“ има подготвено операционен план за заштита од пожари, и негово исполнување на сите нивни должности и активности (директни и индиректни) кои се предвидени со планот. Заштитата на природните и историските наследства игра важна улога во овој менаџмент план. Постојат многу објекти кои се наречени како културно наследство и со тоа се заштитени со закон (манастири, цркви, стари куќи и сл.).

Подготовката на новата систематизација на НП Маврово е еден од начините кои се предвидени за промена во секторот на маркетинг-комуникацијата и за услугите кон посетелите, треба длабоко да ги развијат тие предмети. Тие треба да направат информативни центри, информативни табли и рекреациони патеки. Дел од вработените ќе бидат обучени за работа како туристички водичи. Тие треба да ја зголемат координацијата со ски-центарот и со останатите туристички комплекси со една цел зголемување на туристичките понуди на Маврово.

Според законот за заштита на природа член 74 НП „Маврово“ треба да направи интегрален менаџмент план за целата територија. Во тоа се вклучени и пештерите и нивната заштита како природно наследство. Во таа насока тие планираат да направат програма за посета на пештерите, кои ќе вклучат исто така и мерки за нивна заштита. Доколку се биде исполнето тие може да добијат лиценца за правилно менаџирање со пештерите. Со таа лиценца тие ќе имаат шанса за зголемување на туристичките понуди за културна едукација и туристичко-рекреациона понуда на Националниот Парк. Ако успеат да го реализираат тоа, тие може да добијат и друг начин на финансирање на НП „Маврово“.

Доколку основаат веб страница, според потребите за доволно и лесно информирање, според следните светски трендови, тие може да го зголемат бројот на потенцијалните посетители, со тоа што ќе им овозможат пристап до сите информации кои им се потребни и за се што треба да знаат за НП „Маврово“.

За да добијат нова и подобрена инфраструктура во туристичките понуди, тие планираат да изградат туристички-рекреациони патеки околу Мавровското Езерото и Реката Радика, но и околу манастирот Св. Јован Бигорски.

Тие исто така планираат да изградат планински патеки, да изградат нови неколку локации за посетители, како места за излети, за прошетки, фонтани, куќички во природа и информационални табли (мапи и сл.).

2.10. Волонтерство и останати активности

Волонтирањето од страна на локалното население и на граѓанскиот сектор, се однесува кон едукација за можностите за развој на рурален туризам, преку акомодација на групите на посетители и производство и продажба на здрава храна, заштита на флората и на фауната на местата на нивното живеење, преку зголемување на јавната свест, и на нивно учество во работните активности како пошумување на голиниите и сл.

Потребно е да се задржат постојните и иницираат нови настани (промоции), и сл. кои ќе помогнат да се зголеми бројот на посетители во паркот. Едукационите активности доаѓаат од идејата дека сите едукациони објекти можат да воведат едукација и часови на територијата на паркот, се со цел подобро и полесно разбирање на материјата за природата од страна на учениците. Како на пример:

- Настава во природа во основните училишта (биологија, зоологија)
- Средните училишта (училишта за работа во природа, од областа на шумарството, екологијата, ловството и сл.)
- Високо-образовни институции (Шумарски факултет, Природно-Математички факултет и сл.)

2.11. Задолжителен мониторинг во паркот

НП Маврово заштитата на паркот ја изведува преку соодветно обучени луѓе за обезбедување да бидат на терен и да се грижат за паркот и за активностите во него во текот на 24 часа. Активностите на обезбедувањето се состојат од:

- Обезбедување на бројот и здравствената состојба на фауната во паркот, со посебен акцент за заштита на загрозените видови со Законот за ловство (мечките, дивите мачки, рисот, срните, орлите и сл.) и да се грижат за животните кои живеат на територијата на паркот.
- Потребно е да прават мониторинг на целосната комплексна слика на флората, фитоценолошките заедници, нивната здравствена состојба, нивниот правилен развој и сл.
- Во критичниот период, преку лето, треба да вршат мониторинг од специјално одбрани стратешки места, 24 часа на ден, од опасноста за појава на шумски пожари (како поголемо оштетување на комплетната флора и фауна во паркот).
- Предвиден е постојан мониторинг на бројката и на здравствената состојба на пуштените видови одгледани во живеалишта назад во природата како *Cervus elaphus*, како тие се преадаптираат во новата животна средина, и навремено елиминирање на предаторите, но и заштита од антропогените фактори (луѓе кои ловат без дозволи).

2.12. Активности во полето на научните истражувања

Потребата од научни истражувања произлегува од фактот дека флората и фауната во паркот е богата со многу видови, благодарение на развиената орографија и на добрата конфигурација на планините во паркот. Но за жал не е доволно истражувано, и постојат само мал број на информации за флората и фауната, но и тие не се детални. Ако се знае фактот дека во Маврово постојат од 1200 до 1300 различни видови, класифицирани во 295 подвидови и во 87 фамилии, предвидени се активности за таа цел за нови истражувања и систематизации за повеќе важни групи на растенија, кои сметаме дека не се доволно истражени, но и со тоа можеме да ги наброиме ендемитите и реликтите, глацијалните реликти, и групите на ретки растенија, габи и животни кои живеат на територијата на паркот.

Знаејќи го тоа, на официјалниот веб сајт на Република Македонија стои дека во 1996 година се направени специјални сателитски мерења на висината на планините, и дека тие дошле до непотврдени сознанија дека висината на планината

Кораб неизнесува 2764м над морското ниво, туку дека висината е за 100 метри поголема. Ако успееме да го докажеме тоа дека е повисока за 100 метри и повеќе, тоа ќе претставува сензација во научниот свет, токму заради тоа ќе имаме шанси за нови и поголеми научни истражувања. Водени од тој факт ние треба да изнајmime и да консултираме признати научни институции, за тие да можат релевантно да ја реоткријат вистината за висината на Кораб.

2.13. Начини и услови за давање на делови од заштитените области под концесии на правни и на физички лица

Според Законот за заштита на природа член 135 ставка 6 НП Маврово се приморани да издаваат дозволи за превземање на некои работни активности. Дали тоа ќе има влијание на флората и на фауната, било локално или пошироко, дали тоа ќе ја уништи природата и пејзажните вредности на паркот? Откако тие ќе ја дадат нивната дозвола или не, за некои работни активности, Владата е таа која го има последниот збор за издавање на дозволите за работни активности во заштитени подрачја.

3. ЗАКЛУЧОЦИ

Според сите претходно споменати активности кои НП Маврово е потребно да ги исполни, станува повеќе од очигледно дека радикални чекори треба да бидат превземени. Партнерството, кооперацијата и дијалогот помеѓу паркот и регионалните вклучени страни ќе имаат придонес за одржливиот развој на тој регион, заштитата на неговиот биодиверзитет и успешноста на регионалниот туризам.

Тоа е еден нов начин на управување со националните паркови кој е потполно усогласен со меѓународни регулативи. Во нашата држава примената на ваквиот начин на управување ќе отвори голем број прашања кои треба да бидат решени во соработка со сите заинтересирани субјекти. Секако ова ќе предизвика и голем број на несогласувања и конфликти помеѓу нив, и затоа е повеќе од неопходна меѓусекторска соработка и изнаоѓање на заеднички решенија уште во иницијалните моменти.

4. ЛИТЕРАТУРА

- [1] Butler, R. W. 1996. The concept of carrying capacity for tourism destinations : Dead or merely buried? *Progress in Tourism and Hospitality Research*, vol. 2.
- [2] Graefe, A.R., Kuss, F.R. and J.J. Vaske. 1990. *Visitor Impact Management: The planning framework*. Washington DC : National Parks and Conservation Association.
- [3] Graham, R. 1989. Visitor management and Canada's National Parks. In R. Graham and R. Lawrence, eds., *Towards serving visitors and managing our resources*. Waterloo, ON: Tourism Research and Education Center, University of Waterloo.
- [4] Hammitt, W. E. and D.N. Cole. 1987. *Wildland Recreation: Ecology and Management*. New York : Wiley.
- [5] Haas, G.E., Driver, B.L., Brown, P.J., and R.C. Lucas. 1987. Wilderness management zoning. *Journal of Forestry*, vol. 85.
- [6] Hendee, J.C., Stankey, G.H., and R.C. Lucas. 1990. *Wilderness Management*. Golden, CO : North American Press.
- [7] Lee, K. N. 1993. *Compass and Gyroscope: Integrating Science and Politics for the Environment*. Washington, DC : Island Press.
- [8] Lindberg, K., McCool, S. F., and G.H. Stankey. 1997. Rethinking carrying capacity. *Annals of Tourism Research*, vol. 24.
- [9] Machlis, G.E. and D.L. Tichnell. 1985. *The state of the world's parks: An international assessment for resource management, policy, and research*. Boulder, CO, Westview Press.
- [10] Mandis Roberts Consultants. 1997. *Developing a Tourism Optimisation Management Model (TOMM), a model to monitor and manage tourism on Kangaroo Island, South Australia. (Final*

- Report*). Surry Hills, NSW: Mandis Roberts Consultants.
- [11] McCool, S.F. 1996. Limits of Acceptable Change: A Framework for Managing National Protected Areas: Experiences from the United States. Unpublished paper. Missoula, MT : School of Forestry, University of Montana.
- [12] Manning, R.E., Lime, D.W., Hof, M., and W.A. Freimund. 1995. The Visitor Experience and Resource Protection (VERP) process: The application of carrying capacity to Arches National Park. *George Wright Forum*, vol. 12.
- [13] Martin, S., McCool, S.F., and R.C. Lucas. 1989. Wilderness user perceptions of campsite impacts. *Environmental Management*, vol. 13.
- [14] Shelby, B. and T.A. Heberlein. 1986. *Carrying capacity in recreation settings*. Corvallis, OR : Oregon State University Press.
- [15] Stankey, G.H. and S.F. McCool. 1991. Recreational use limits: The wildland manager's continuing dilemma. *Western Wildlands*, vol. 16.
- [16] Stankey, G.H. and S.F. McCool. 1992. Managing recreation use of marine resources through the limits of acceptable change planning system. Unpublished paper. Missoula, MT: School of Forestry, University of Montana.
- [17] Stankey, G.H., and S.F. McCool. 1993. Managing tourism and recreation in protected habitats: Prerequisites for effective strategies. Paper presented at Second World Congress on Tourism for the Environment, Porlamar, Isla de Margarita, Venezuela, September 26 - October 2, 1993

SUMMARY

THE NEW MANAGEMENT PLAN OF THE NATIONAL PARK "MAVROVO" AS A TOOL FOR INTEGRAL PROTECTION OF NATURE

Makedonka STOJANOVSKA, Natasa LOZANOVSKA^{*)}

This paper analyzes the present situation concerning the management of the national park "Mavrovo" in R. of Macedonia and gives the tracks for its future management according to EU regulative.

According to the Law on Nature in R. Macedonia, which is harmonized to EU regulative, the national parks are obligated to make an integral management plan. In that direction the process of establishing integral management plan of NP "Mavrovo" has been started and as the new Law regulation requires it well have a strong participative approach. Application of the integral management plan will secure also a better protection of the area because the local population is involved directly in the process. They are going to be educated about the importance of the forest area and the biodiversity, cultural heritage and other components within this area. Also, the income derived from the national park area, and the attachments that people form with the area, often become an important component of the local community and all stakeholders.

At this moment it can be said that the integral management plan is needed because it will balance economic development in the area with the need for conservation and protection of its unique natural resources.

Key words: nature, protection, management, legislative.

^{*)} Ass. Prof. Makedonka Stojanovska, Faculty of Forestry, Macedonia, e-mail: makedonka@sf.ukim.edu.mk
 Eng. Natasa Lozanovska, MSc student, Faculty of Forestry, Macedonia, e-mail: lozanovskanatasa@yahoo.com